

2007-09-04

432-10152-02

Kulturmiljöenheten
Åsa Eriksson
Direktnr. 023-81358
Fax nr. 023-811 18
asa.eriksson@w.lst.se

Riksantikvarieämbetet

Ink. 2007-09-07

Dnr:

1002 jordbruk
P158 härbre

Byggnadsminnesförklaring av medeltida härbre på fastigheten Färnäs 699:3, Mora socken och kommun.

(2 bilagor)

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen i Dalarnas län beslutar med stöd av 3 kap 1 § lag (1988:950) om kulturminnen m.m. att förklara härbre på fastigheten Färnäs 699:3, Mora socken och kommun för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt samma lag och kapitel 2 § följande skyddsföreskrifter:

Skyddsföreskrifterna omfattar härbret och skyddsområdet som är markerat på kartan i bilaga 2.

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme.
3. Ingrepp i, eller ändring av, äldre fast inredning får inte göras.
4. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Området kring byggnaden skall hållas i ett sådant skick att byggnadsminnets karaktär inte förvanskas. Nybyggnad får inte ske inom detta område.

Samråd skall ske med länsstyrelsen i frågor som rör underhåll och vård av byggnaden och område.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

2007-09-11 beslöt. kmlh
Kopierat till Kth = PM-reg. Åsa/jh

Redogörelse för ärendet

Frågan om byggnadsminne väcktes 2002-07-18 på initiativ av ägaren.

Härbret är beläget centralt i byn Färnäs i Mora kommun. Färnäs är det äldsta belagda bynamnet i Mora socken och nämns för första gången på 1300-talet som Fyrnaes. Sedan 1500-talet har byn varit en av de största i Mora socknen. Bygatussystemet i Färnäs är mycket intressant och välbevarat med gamla timrade gårdar på täta rader efter bygatorna. Den stora bygatan har bevarade fågator som löper parallellt på var sida om vägen.

De äldsta kvarvarande timmerbyggnaderna i Sverige härrör från 1200-talets slut. Flera av dessa finns i Dalarna. I Färnäs finns ovanligt många medeltida timmerbyggnader bevarade. Genom att studera timringstekniken och knutarnas konstruktion och form kan vi se när en byggnad är uppförd. Man kan även datera byggnader genom att med dendrokronologisk datering avgöra när virket till byggnaden är avverkat. För att få fram den ursprungliga åldern antas att byggnaden byggdes av färskt virke. Åldern på virket har daterats dendrokronologiskt till 1344-1345.

Härbret är byggt i två våningar med ingång på södra långsidan. Det är uppfört med medeltida timringsteknik med rännknut med enkelt hak och sexkantsknutar. Takvinkeln är ovanligt spetsig och innertaket är ett ålderdomligt så kallat laggtak där bräder som löper från gavel till gavel och har hakats fast i timmerväggen. Dörrpartiet är av medeltida karaktär med breda gåter och en dörröppning som smalnar av uppåt. Dörren, av fyra stående brädor som hålls samman av två narar på insidan, har en medeltida låskubb i trä och är försedd med handsmidda beslag.

Arvssedvänjorna i trakten var att alla syskon delade på hemmanet. De timrade husen sågs som lösöre, vilka lätt kunde plockas ned och återuppföras på en ny plats. Många äldre byggnader har därför flyttats en eller flera gånger, så även detta härbre. Om detta vittnar bland annat uppmärkning och numrering av timret. Härbret kom till sin nuvarande plats någon gång efter storskiftet på 1840-talet. Nuvarande ägare till härbret har fått det genom arv, under hans livstid har härbret stått på platsen. Under 1990-talet restaurerades härbret. Bland annat har syllramen på stolpunderredet bytts ut och ett nytt vedtak lagts. Dessa åtgärder har utförts med traditionell teknik och material.

Den vanliga gården i Dalarna var en fyrkantsgård med många mindre timmerbyggnader kring en öppen gårdsplan. Utanför gårdsfyrkanten men under uppsikt från huvudbyggnaden placerades härbren. Härbrena är välbyggda mindre byggnader utrustade med en mycket noggrant utformad grund. Härbret står högt från marken på stolpar som i sin tur står på en extra syllram av kraftig dimension. Upphöjningen ger en torr och luftig förvaring. Det nedre stockvarvet som vilar på stolparna, mushyllan, är en kluven halvstock med kupningen upp. Den stoppar möss och råttor att komma in i härbret. Dörrarna till härbrena är ofta påkostade med lås och smidesgångjärn. Inne i härbrena finns bingar för förvaring av säd.

I ärendet har samråd skett med Mora kommuns byggnadsnämnd och Riksantikvarieämbetet.

Motivering till Länsstyrelsens beslut

Härbret är ett av landets äldsta välbevarade härbren som genom sin ålder och byggnadsteknik utgör ett viktigt dokument över gången tid. Spåren av märkning av timret som tyder på flyttning vittnar om sedvänjan att betrakta timmerbyggnader som lösöre som delades upp vid arvskiften. Dessa egenskaper gör härbret synnerligen märkligt i lagens mening vilket motiverar att den förklaras för byggnadsminne.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Länsrätten enligt bilaga 1.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit Länsråd Inger Eriksson, beslutande, företrädare för rättsenheten och plan- och beredskapsenheten och Länsantikvarie Ulf Löfwall, föredragande.

Inger Eriksson

Ulf Löfwall

Bilagor:

Hur man överklagar
Karta

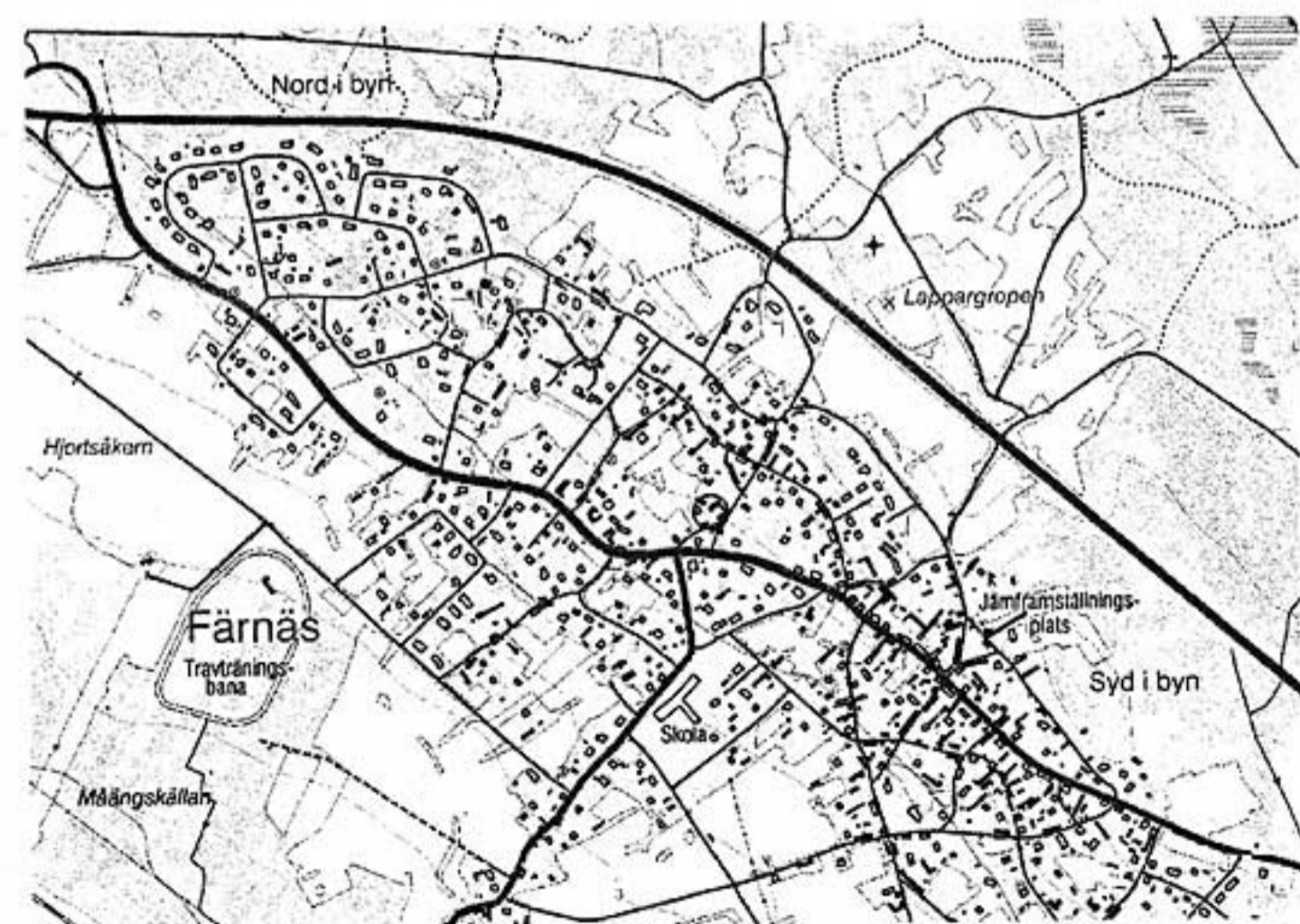
Kopia till:

- ✓ Riksantikvarieämbetet med bilagor
- Länsmäteriet med karta
- Byggnadsnämnden i Mora kommun med karta
- Kulturnämnden i Mora kommun med karta
- Dalarnas Museum med karta
- Planenheten med karta

Bilaga 2 – Härbre och skyddsområde inom fastigheten Färnäs 699:3

Inom fastigheten Färnäs 699:3 är skyddsområdet markerat med röd linje. Inom skyddsområdet är härbret utmärkt med ungefärlig position.

Karta över Färnäs by där fastigheten 699:3 är markerad med röd cirkel